

Gender – inte bara en kvinnofråga

Kan västerländska influenser befästa rådande strukturer i Afghanistan?

Jag är nu inne på mitt andra år som utvecklingsarbetare för Svenska Afghanistankommittén (SAK) och har blivit relativt hemmastadd i Pul-i-Khumri, Baghlan, Afghanistan och inom Svenska Afghanistankommittén. Nedan följer några tankar kring SAK och

Anna Lennartsdotter

organisationens roll som en del i Afghanistans långsiktiga utvecklingsprocess. Detta är mina reflektioner och funderingar ur ett mikroperspektiv och jag gör inget anspråk på att leverera fakta. Jag är starkt kritisk och generaliserar för att belysa problemet. Detta gäller givetvis inte för allt och alla utan det finns mycket och många som inte berörs av vad nedan framförda kritik, men det är en indikation på tendensen.

Under min tid hos SAK har jag allt mer funderat kring vår, kvinnor och mäns, roll som icke-afghaner inom SAK, både i fält och hur vi tar vårt ansvar. Det som jag naivt nog förvånats över är hur enormt macho och konservativt SAK är och hur organisationen befäster och accepterar rådande strukturer av begränsad kvinnlig delaktighet i det offentliga livet. Strukturer som bromsar och begränsar Afghanistans utvecklingssträvan och förändringsprocess.

Att mina afghanska kollegor har ett annorlunda synsätt på mäns och kvinnors roller och förmågor i det offentliga livet är något jag förväntat mig. Däremot att vissa utländska manliga kolleger anammar dagens rådande situation i Afghanistan och visar sig ha ett relativt trångsynt sätt att se på dessa roller förvånar mig. Det

är som om vissa män retarderar när de kommer hit och tar sig friheten att njuta av och få utlopp för något som de inte får hemma. Förklaringar på händelser får förklaringsmodeller som inte är acceptabla hemma i Sverige.

Två exempel:

1. Tre västerländska kvinnor som promenerar hem eller åker bil hem från jobbet klockan 16.30, utan manligt sällskap får enligt vissa utländska män skylla sig själva om män trakasserar dem.

2. Två västerländska kvinnor som handlar grönsaker i bazaren klockan 12, utan manligt sällskap, får enligt vissa utländska män skylla sig själva att män trakasserar dem.

Att trakassera kvinnor är inte något som anses vara acceptabelt bland afghaner. Det är till stor del en produkt av de senaste årens omständigheter av förtryck och osäkerhet som har befäst kvinnans enormt begränsade, och i vissa fall obefintliga, rörelse- och yttrandefrihet. Det dagliga livet för många afghaner består av ett enormt socialt tryck och en kontroll som begränsar deras vilja att sticka ut. Jag upplever ofta att många afghanska kollegor, kvinnor som män, har en önskan att kvinnorna ska kunna delta mer aktivt i det offentliga livet men det som hindrar dem är just rädslan för vad kvinnorna kanske kan utsättas för och vilka konsekvenser en förändring i den sociala kontrollen kan medföra.

Trots det så tenderar vissa manliga västerlänningar att dra slutsatsen att alla kvinnor bör anpassa sig fullt ut till det rådande förhållningssättet. Något som

männen själva inte berörs av, utan kan njuta av ett bekvämt liv med rörelse- och yttrandefrihet samt uppässning. Vad är vårt ansvar som utomstående, kvinnor och män? Ska inte vi, som inte har det sociala trycket, våga stiga en bit utanför ramarna? Ska inte vi våga markera klart och tydligt?

Vilka signaler sänder SAK ut när det uppstår en diskussion om entledigande på grund av att en utländsk manlig chef inte förstått vikten av att inte överskrida gränsen i en vänskapsrelation mellan en man och en kvinna? En diskussion som även stöddes av vissa utländska män, argumentet att även kvinnan bör avskedas trots att hon endast gjort det som afghaner anser vara deras skyldigheter mot utomstående, det vill säga att vara tillmötesgående, trevlig och artig. Vilka signaler sänder SAK ut när vissa utländska män anser att även kvinnan bör avskedas trots att hon inte gjort något fel i praktiken?

Med dessa frågor menar jag inte att vår roll är att förändra kulturen och påtvinga dem vår, men kultur är aldrig statisk utan förändras hela tiden. Vad jag efterfrågar är att vi som utomstående kan öppna vägar så att våra afghanska kolleger ges utrymme att välja fritt. Vad som sedan slår mig med häpnad är hur hårt vi driver diskussionen kring gender, att prioritera och förbättra situationen för kvinnor och flickor.

Men hur många gånger blir detta arbete inte bara en pappersprodukt som ingen egentligen bryr sig om att implementera? Jag upplever diskussionen som en läpparnas bekännelse och att vi inte ►►

Även om inte alla kvinnor bär burka längre så är det en mycket vanlig syn i Afghanistan i dag, särskilt på landsbygden.

praktiserar det vi predikar. Om vi inte praktiserar det vi predikar, kan vi då förvänta oss en förändring av kvinnors delaktighet i det offentliga livet?

Jag tycker först och främst att vi inte prioriterar kvinnor och flickor, däremot tycker jag att vi prioriterar *på grund av* kvinnor och flickor. Om vi prioriterade kvinnor och flickor skulle vi definitivt ha fler flickor och kvinnliga lärare i skolorna och fler kvinnor, både som personal och patienter på våra kliniker. Vi skulle ha många fler flickskolor och fler kvinnliga lärare, vi skulle ha fler kliniker som enbart vänder sig till kvinnor med kvinnlig personal. Vi skulle ha skolbyggnader och kliniker som tillgodoser både kvinnors och mäns, flickors och pojkars behov och så vidare. Vi skulle ha fler så kallade flick- och-pojk, skolor där könen separeras antingen av två olika byggnader eller att eleverna kommer i olika skift. Denna typ av skola borde utgöra majoriteten av våra skolor. I dag är minoriteten av

SAK:s skolor flickskolor, majoriteten är pojkskolor. Majoriteten är manliga lärare och manliga läkare. Kliniker som endast vänder sig till kvinnor med endast kvinnlig personal existerar inte.

Jag är väl medveten om att SAK har en lång och gedigen historia och i Afghanistans många år av krig ligger en del av förklaringen till ovan framförda kritik. Det har aldrig funnits tillräckligt med kvinnliga lärare och läkare men jag anser att detta inte är hela sanningen. Vilka signaler sänder vi ut när vi har gått in i tuffare tider med högre krav, större konkurrens, mindre medel och utan pengar att driva vårt enda kvinnliga lärarcenter, men vi fortsätter att driva de tre manliga och därutöver lägga ned planen på att starta ytterligare två kvinnliga lärarcentra i väntan på medel? Detta är i tider av ett öppnare politiskt klimat och ett skriande behov med fler möjligheter än tidigare. Vilka signaler sänder vi ut när vi tvingas dra ned på antalet skolor och vissa som drabbas är

flickskolor? Vilka signaler sänder vi ut när antalet elever är så stort att skolan måste delas upp i två skolor, en flick- och en pojkskola och SAK väljer att stödja pojkskolan på grund av resursbrist?

Att jobba med gender handlar inte om att skapa projekt som endast vänder sig till kvinnor och flickor och jag menar heller inte att det är det SAK ska göra, det handlar om att se och förstå strukturerna, maktstrukturerna, och att arbeta med dem. I den här kontexten tror jag att det är viktigt att jobba med segregeringsskulturen och dra nytta av den i strävan att förändra den genom att utgå från det befintliga samt att stärka individen i den situation de befinner sig i i dag, istället för att tvinga in dem i något nytt för att sedan stärka dem.

Att vi inte praktiserar det vi predikar blir tydligt om vi ser till den internationella bemanningen inom SAK i fält. De som sitter i maktposition är i dag endast äldre män som är relativt välbetalda. Volontärerna, de så kallade utvecklingsarbetarna, är i dag relativt unga kvinnor med roller att endast facilitera och rådgiva, inte fatta beslut. Vilka signaler sänder detta ut? ■

Anna Lennartsdotter arbetar som utvecklingsarbetare för SAK:s programverksamhet, Norra Region Kontor. Pul-i-Khumri.